

Oponentský posudek práce Davida Vaňka „Mé náboženství“: K symbolice dítěte v myšlení Friedricha Nietzscheho“

Disertační práce Davida Vaňka předkládá další z mnoha perspektiv, z nichž lze interpretovat ne snadno interpretovatelné dílo Friedricha Nietzsche. Celý text má rhizomatickou strukturu, která ukazuje mnohé souvislosti, spojení, návaznosti, inspirace. Práce je psána stylisticky úpravným a bohatým jazykem, který přináší čtenáři mnohé inspirace. Připustíme-li, že existuje formální a ne zcela neproblematické členění současné filozofie na analytickou a tzv. kontinentální, pak předložený text náleží spíše do oblasti filozofie kontinentální. V tomto případě to znamená jistá úskalí: ne příliš přesvědčivá přítomnost jasné struktury a cílů práce, jasně formulované hlavní teze, argumenty opírající se o postupně se rozvíjející argumentační podporu. Autor se od první teze rozběhne k evokativnímu rozbíhavému výkladu, který je sice nesmírně poutavý, ale stále nutí k otázce: co hodlá autor v textu a jeho dílčích odbočkách přesně sdělit? K čemu slouží poutavé exkurzy do různých stran? Postačí předkládání neustále se do různých stran rozbíhajícího textu? Je cílem autora vyhnout se jednoznačným tvrzením a místo toho budovat síť neustálých exkurzů, které by vycházely z nějakého centra? Proč v úvodu nevysvětlit název práce? Proč v názvu práce figuruje pojem „náboženství“ a jakou má vazbu na „symboliku dítěte“. Co hodlá autor ukázat, co tvrdí, s pomocí jakých prostředků toho hodlá dosáhnout a jakými klíčovými argumenty své teze podporuje?

Odpovědi na podobné otázky se ve filozofickém textu nejen analytického ladění obvykle hledají zpravidla na počátku textu a v závěru textu. Existují však texty, které se vůči přehlednému členění staví zdrženlivě nebo od něj cíleně ustupují a postupují jinak, sledující vlastní spletné linie výkladu, které bohužel nejsou vždy čtenářsky přívětivé. Podobným způsobem plyne i text předložené disertační práce. Současně se však jedná o text, který svědčí o autorově podrobné znalosti Nietzscheho díla. Autor dokáže poukazovat na paralely mezi různými texty, na doplňující se tvrzení, na inspirace a souvislosti, na propojení jednotlivých textů apod. Text je pro čtenáře nepochybně inspirativní, ukazuje možná spojení mezi dílčími myšlenkami, je čtivý, stylisticky libozvučný. Není mi však zcela jasné, co a proč autor přesně tvrdí a k jakému finálnímu závěru směřuje, co hodlá z metafory dítěte vytěžít. Z mého pohledu se jedná o možný vhled do způsobu myšlení Nietzscheho, ale dle mého soudu není příliš zřetelné, jaké hlavní teze autor předkládá a jakými argumenty je podkládá. Je však možné, že oponent je nepozorným čtenářem, který v textu hledá to, co do něj autor záměrně nevkládá a předkládá spíše jakousi textovou síť, kterou přikládá na vybranou síť Nietzscheho textů.

Na práci ocenuji a) erudovanost, s níž se autor pohybuje v díle F. Nietzsche, b) interpretační obratnost, s níž autor vykládá dílčí části Nietzscheho textů, c) stylistickou stránku práce, d) kritickou práci s českými překlady Nietzscheho textů, které autor komparuje s originálním zněním, e) nabízené spojitosti a souvislosti s názory a míněním dalších autorů (Deleuze, Heidegger, Rorty, Schopenhauer, Feuerbach, Stirner). Vzhledem k tomu, že ve filozofii není rigorózně stanoveno, že text musí mít příslušnou strukturu, která je příznačná pro analyticky orientované texty (a která mi zde zcela chybí), postačuje snad předložený inspirativní a erudovaný text k tomu, aby byl předložen jako kvalifikační disertační práce a domnívám se, že by autor měl mít možnost práci obhájit.

Dále přikládám dílčí poznámky, náměty a otázky k dílčím pasážím textu.

1) Úvodní Autorská poznámka (s. 4-6) by se dle mého soudu lépe vyjímala v knižním vydání textu než v úvodu kvalifikační odborné práce.

2) Úvod (s. 7-14): a) tvrzení, podle něž byl Nietzsche v jistém ohledu fašistou může vyznít jako značně zavádějící, pokud pracujeme s v zásadě libovolným vymezením fašismu. Pracuje-li autor s uvedenou definicí fašismu (jejíž původ je nejasný), pak zjistíme, že v tomto ohledu může být Nietzsche „fašistou“, aniž by byl fašistou např. z pohledu politické filozofie nebo liberálních teorií. Co však z takového postupu a určení vyplývá a co takovým tvrzením získáme?; b) co přesně autor sleduje interpretací metafory zrození dítěte u Schopenhauera (s. 21) a jaké jsou vazby na metaforu dítěte u Nietzsche (s. 22)? Lze pojmenovat problém věcným jazykem, bez pomoci metafor? Lze v rámci obhajoby disertační práce formulovat závěr 1. kapitoly mimo jazyk metafor s pomocí jasné teze? Jakého filozofického problému se pak v souvislosti s Nietzscheho stanoviskem příslušná teze týká?

3) Jaký je klíč k názvům 1. a 2. kapitoly? Lze jasně a zřetelně formulovat základní teze, vyjadřující základní tvrzení a linii výkladu a obsahové návaznosti uvedených kapitol?

4) Mohl by doktorand v rámci obhajoby uvést v analyticky nemetaforickém jazyce, jaké je z pohledu filozofie klíčové téma 3. kapitoly? Mohl by upřesnit linii a posloupnost výkladu? Dle čeho se orientovat v předložené mozaice Nietzscheho názorů a jak propojit téma boha a dítěte a uvést, jaký filozofický problém je zde pojednán a do jaké části systematické filozofie náleží? Jak rozumět literárně evokativním a efektně znějícím, ale bez podrobného vysvětlení ne příliš srozumitelným obrátům typu „*...kdyby se pravda obětovala Nietzschemu*“? Rhizomatický způsob psaní bez dobře dohledatelné argumentace a sledovatelné posloupnosti tvrzení je problematické hodnotit. Nelze snadno zjistit, jaká tvrzení, teze, argumenty jsou předkládány a tudíž lze stěží ověřit odvozené vztahy vyplývání či zdůvodnění tvrzení. Jaký závěr lze učinit z úvah, pohybujících se rozmáchle mezi promluvami o náboženství, bohu, nadčlověku, básníky či věcným ženstvím? K porozumění čeho nám napomůže autorem naznačená možná souvislost mezi těmito tématy (míněno: jaký filozofický problém a z jaké oblasti je zde přesně tímto způsobem pojednán), jaký problém je objasňován a přibližován? Snad by napomohla zdůrazněná dílčí komprimovaná shrnutí, k nimž se snad blíží např. krátká pasáž na s. 55, na počátku 4. kapitoly (s. 65) nebo na s. 86. Ale i zde by byl vítaný alespoň pokus oprostit se od způsobu Nietzscheho vyjadřování a pokus o parafrázi příslušných shrnutí např. s pomocí slovníku běžné filozofické terminologie.

5) Na úskalí rhizomatického způsobu psaní upozorňuje autorova metoda propojování odkazů na různá místa v Nietzscheho textech: autor postupuje v zásadě stylem „dejme slovo jinému textu“. Jak v takovém případě odlišit inspirativní libovůli od systematické návaznosti, provázanosti a logické posloupnosti?

6) Obsáhlá 3. kapitola (s. 34-65) začíná výkladem metafor rodičovství, otcovství, dítěte, končí úvahami o básnictví. Jaká je mezi těmito tématy spojitost, jaká je hlavní linie výkladu, co kapitolu propojuje a drží pohromadě? Nalezneme zde např. dílčí shrnutí (s. 55), ale autor se stále pohybuje v intencích barvitého, metaforického jazyka. Mohl by v rámci obhajoby autor věcně (a mimo kontext metaforického jazyka) popsat o jaký filozofický problém se zde jedná a co přesně zde tvrdí?

7) Dovolím si otázku: jaká je hlavní argumentační linie závěrečné kapitoly? Je možné formulovat věcným (byť možná strohým) jazykem systematické filozofie klíčovou strukturu, základní teze a závěry celého textu?

8) Autor se by se mohl vyhnout výše uvedeným otázkám a podnětům odkazem na pasáže na s. 91, které mohou sloužit jako závěrečné ospravedlnění příslušného způsobu psaní, které navíc mohou usvědčit z jisté „zkostratělosti“ oponenta, který by se zdráhal jednoznačně přistoupit na „kontinentální“, metaforický způsob psaní disertační práce, který se odehrává na „tisíci plošinách“. Přesto si dovolím požádat, aby autor při obhajobě předložil základní výkladové linie, strukturu, teze, klíčové argumenty a závěry disertační práce jazykem, který by opustil rovinu metaforického a místy poetického vyjadřování – tedy jakýsi hutný abstrakt s použitím věcného jazyka systematické filozofie.

Předložená práce Davida Vaňka dle mého soudu svědčí o precizní znalosti díla Friedricha Nietzsche. Je psána stylisticky vzletným a bohatým jazykem, neobsahuje zřetelné jazykové prohřešky, pracuje s adekvátním množstvím odborné literatury. Pro případné knižní vydání navrhuji zvážit dílčí úpravy, které by zvýšily čtenářský komfort (např. zdůraznění základních cílů a linií výkladu, struktury, vysvětlení provázanosti zvolených metafor, parafráze dílčích shrnujících tvrzení v jazyce systematické filozofie, rozčlenění kapitol na přehlednější celky).

Práci doporučuji k obhajobě.

Brno 9. 8. 2016

doc. PhDr. Radim Brázda, Dr.

oponent